

## IJTIMOYIY TENDENSIYALARNI O'RGANISH: SOTSIOLOGIK TAHLIL

X.U. Samatov

Ilmiy rahbar.

Fayzullayev Azimjon Zafar o'g'li

TATU Samarqand fililali Kompyuter injiniring fakulteti

Dasturiy injiniring yo'nalishi 3-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11259948>

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada sotsiologik nuqtayi nazardan jamiyatning turli jabhalaridagi e'tiborga molik ijtimoiy tendentsiyalar tahlil va tadqiq etilgan. Shuningdek, jamiyatda kuzatilayotgan tendentsiyalar to'g'risidagi statistik ma'lumotlar o'rganilgan.

**Kalit so'zlar:** Sotsiologiya, raqamli ulanish, urbanizatsiya, megapolis, daromadlar tengsizligi, madaniy xilma-xillik, Pew tadqiqot markazi.

### STUDY OF SOCIAL TRENDS: SOCIOLOGICAL ANALYSIS

**Abstract.** This article analyzes and researches notable social trends in various aspects of society from a sociological point of view. Also, statistical data on trends observed in the society were studied.

**Key words:** Sociology, digital connection, urbanization, metropolis, income inequality, cultural diversity, Pew Research Center.

### ИЗУЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

**Аннотация.** В данной статье анализируются и исследуются заметные социальные тенденции в различных аспектах жизни общества с социологической точки зрения. Также были изучены статистические данные о тенденциях, наблюдаемых в обществе.

**Ключевые слова:** Социология, цифровая связь, урбанизация, мегаполис, неравенство доходов, культурное разнообразие, Pew Research Center.

Hozirgi kunda jamiyatimizda ijtimoiy tendentsiyalar keng muhokamalarga sabab bo'lmoqda. Ijtimoiy tendentsiyalar dunyoda bo'layotgan o'zgarishlarni va jamiyatning muhim aspektlarini tahlil qilishga, ularning tasniflanishiga yordam beradi. Quyida biz ijtimoiy tendentsiya o'zi nima ekanligi va uning jamiyat hayotidagi o'rni haqida so'z yuritamiz.

IJTIMOYIY TENDENSIYA - bu o'zaro bog'liq ijtimoiy hodisalar guruhining yetarlicha barqaror rivojlanish chizig'i. "Ijtimoiy tendentsiya" tushunchasi ijtimoiy va gumanitar fanlar metodologiyasida asosiy tushunchalardan biridir; uning roli ko'p jihatdan tabiiy fanlar metodologiyasida fan qonuni tushunchasi o'ynagan rolga o'xshaydi. Tarixdagi ijtimoiy yo'nalishlarni va unga o'xshash fanlarni o'rganish alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular uchun ilmiy qonun tushunchasi yotdir. Ijtimoiy tendentsiyaga misol qilib, ko'p asrlar davomida barqaror saqlanib qolgan insoniyat aholisining o'sish tendentsiyasi, so'nggi uch asr davomida tarqaladigan texnologik taraqqiyot tendentsiyasi va boshqalarni keltirish mumkin. Ijtimoiy tendentsiyalar universal bo'lishi mumkin, butun insoniyatni qamrab oladigan yoki mahalliy bo'lishi mumkin. Faqat ayrim hududlar yoki mamlakatlar guruhlari, alohida ijtimoiy guruhlar va boshqalar.

Ijtimoiy tendentsiyalar - 1) jamiyatlar, alohida ijtimoiy jarayonlar yoki ijtimoiy quyi tizimlar taraqqiyoti sodir bo'ladigan yo'nalish; 2) ijtimoiy guruhlarning qarashlari yoki harakatlarida aniq yo'naltirilganlik, fikr va xatti-harakatlarda qayd etilgan muayyan qarashlar va

pozitsiyalarning ommaviy ongda keng namoyon bo'lishi. Metodologik nuqtai nazardan, bu ta'riflar birinchi holatda deb ataladigan narsa bilan farqlanadi sotsiologiyada ob'ektiv paradigma, ikkinchi tushuncha esa sub'ektiv yoki xulq-atvor paradigmasiga amal qiluvchi vakillarga xosdir.

Jamiyat taraqqiyoti tabiati va inson xulq-atvorining ijtimoiy tendentsiyalarini (yoki tabiiy umumlashtirishlarini) tahlil qilish sotsiologiyaning asosiy vazifalaridan birini tashkil etadi, degan g'oya, aksincha, ijtimoiy ta'limotlar rivojlanish qonuniyatlarini kashf etishi mumkin. tabiiy fanlar - bu Maks Veberning pozitsiyasi birinchi shakllantirilgandan kelib chiqadi. Uning fikricha, sotsiolog faqat ba'zi modellar, tipologiyalar, inson xulq-atvorining umumlashmalarini qurishi, to'g'rirog'i, postulatsiya qilishi va keyin bu postulatsiyalangan modellarga amal qilish tendentsiyasi mavjudligini tahlil qilishi mumkin. Veberning ta'kidlashicha, ijtimoiy voqelik cheksiz murakkab va inson ongi uni to'liq idrok eta olmaydi, ijtimoiy qonunlarni kashf eta olmaydi va benuqson ilmiy tushunchalar qura olmaydi. Ijtimoiy bilim har doim nisbiydir va bu shuni anglatadiki, sotsiolog uzoq "tarixiy" vaqt davomida ma'lum hodisalar o'rtasidagi aniq va barqaror aloqani kuzatsa ham, faqat o'zi o'rganayotgan hodisalarning rivojlanish tendentsiyalari haqida gapira oladi.

So'nggi o'n yilliklar butun dunyo bo'ylab oila tuzilmalarida sezilarli o'zgarishlarga guvoh bo'ldi. *Birlashgan Millatlar Tashkilotining* ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi 30 yil ichida dunyo bo'ylab ajralishlar soni 30 foizdan oshgan. Ajralishlar sonining bu o'sishi nikoh, gender<sup>1</sup> rollari va individual avtonomiyaga bo'lgan munosabatlarning o'zgarishini aks ettiradi. Bundan tashqari, statistik ma'lumotlarga ko'ra, oila va qarindoshlik haqidagi an'anaviy g'oyalarni shubha ostiga qo'ygan to'liq ota-onali uy xo'jaliklarining barqaror o'sishi.

#### *Raqamli ulanish va ijtimoiy o'zaro ta'siri:*

Raqamli texnologiyaning paydo bo'lishi biz boshqalar bilan bog'lanish va o'zaro munosabatimizni inqilob qildi. Statistik ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yil holatiga ko'ra, butun dunyo bo'ylab 4,66 milliarddan ortiq faol internet foydalanuvchilari mavjud bo'lib, bu butun dunyo aholisining 59,5 foizini tashkil qiladi. Ushbu keng tarqalgan raqamli ulanish ijtimoiy dinamikani qayta shakllantirdi, virtual hamjamiyatlarni, onlayn faollikni va masofadan ishlashni osonlashtirdi. Biroq, raqamli giyohvandlik, ijtimoiy izolyatsiya va kiberbulling<sup>2</sup> haqidagi xavotirlar haqidagi xavotirlar saqlanib qolmoqda, bu texnologiya va inson xatti-harakati o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi.

#### *Urbanizatsiya va megapolisning o'sishi:*

Urbanizatsiya XXI asrning aniq tendentsiyasi bo'lib qolmoqda, ko'proq odamlar iqtisodiy imkoniyatlar va turmush darajasini yaxshilash uchun shaharlarga ko'chib ketishmoqda. Jahon bankining hisob-kitoblariga ko'ra, 2050-yilga borib dunyo aholisining qariyb 70 foizi shaharlarda istiqomat qiladi. Shaharning tez o'sishi aholining haddan tashqari ko'payishi, atrof-muhitning buzilishi va ijtimoiy tengsizlik kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, aholisi 10 milliondan ortiq bo'lgan megapolislari, shahar markazlari tobora keng tarqalgan bo'lib, noyob ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy dinamikani keltirib chiqaradi.

---

<sup>1</sup> **Gender** tengligi- bu oilada va jamiyatda erkaklar va ayollar o'rtasida teng huquqlarga erishishni nazarda tutadigan tushuncha va boshqa qonuniy munosabatlar.

<sup>2</sup> **Kiberbulling**(internetda bezorilik)- qasddan haqorat qilish, haqorat qilish, tahdid qilish, tuhmat qilish va zamonaviy aloqa vositalaridan foydalangan holda, qoida tariqasida, boshqalarga zarar yetkazuvchi ma'lumotlarni yetkazish.

*Daromadlar tengsizligining kuchayishi:*

Daromadlar tengsizligi ko'plab jamiyatlarda dolzarb muammo bo'lib qolmoqda, boylar va kambag'allar o'rtasidagi tafovut kuchayishda davom etmoqda. Butunjahon tengsizlik ma'lumotlar bazasi shuni ko'rsatadiki, global boylarning eng yuqori 1% egalari hozir dunyo boyligining 43% ga egalik qiladi, eng quyi 50% esa birgalikda 2% dan kamroq'iga egalik qiladi. Bu boylarning kontsentratsiyasi ijtimoiy bo'linishni kuchaytiradi, ijtimoiy harakatchanlikni buzadi va norozilik va ijtimoiy tartibsizliklarni kuchaytiradi. Daromadlar tengsizligini bartaraf etish adolatli iqtisodiy o'sishni va qayta taqsimlashda adolatni ta'minlashga qaratilgan keng qamrovli siyosat . choralari va tarkibiy islohotlarni talab qiladi.

*Madaniy xilma-xillik va o'ziga xoslik siyosati:* Globallashuv g'oyalar, madaniyatlar va o'ziga xosliklarni chegaralar bo'ylab almashishni osonlashtirdi, bu madaniy xilma-xillik va duragaylikning oshishiga olib keldi. Biroq, bu madaniy plyuralizm<sup>3</sup>, shuningdek, o'ziga xoslik siyosati, madaniy o'zlashtirish va ijtimoiy birdamlik atrofida munozaralarni keltirib chiqardi. Pew tadqiqot markazi ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, immigratsiya va madaniy xilma-xillikka bo'lgan munosabat turli mintaqalar va demografik guruhlarda juda farq qiladi, bu jamiyatdagi o'zgarishlar va madaniyatni saqlab qolish bilan bog'liq asosiy keskinlik va xavotirlarni aks ettiradi.

Xulosa: Sotsiologiya zamonaviy jamiyatning murakkabliklarini o'rganishimiz va tushunishimiz mumkin bo'lgan obyektivni taqdim etadi. Statistik tendentsiyalar va naqshlarni tahlil qilib, sotsiologlar oila tuzilmalari va raqamli aloqalarni o'zgartirishdan tortib urbanizatsiya, daromadlar tengsizligi va madaniy xilma-xillikgacha bo'lgan dunyomizni shakllantiruvchi asosiy dinamikani yoritadi. XXI asrning muammolari va imkoniyatlarini ko'rib chiqayotganimizda, sotsiologik nuqtai nazar inklyuziv, adolatli va barqaror jamiyatlarni rivojlantirish uchun qimmatli tushunchalarni taqdim etadi.

## REFERENCES

1. Falsafiy lug'at / aut.-sost. S. Ya Podoprigora, A. S. Podoprigora. - Ed. 2-chi, ster. - Rostov n/a: Feniks, 2013 yil, 409 b.
2. Kirdina S.G. "Ijtimoiy tendentsiyalar" / Sotsiologik entsiklopediya, 2-jild, 2003, 621-622-betlar.
3. [https://www.kirdina.ru/index.php?option=com\\_content&view=article&id=233&Itemid=81&lang=ru](https://www.kirdina.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=233&Itemid=81&lang=ru)
4. <https://uz.wikipedia.org>

---

<sup>3</sup> **Plyuralizm**- ijtimoiy-siyosiy hayotda turli ijtimoiy guruhlar va ular manfaatlarini himoya etuvchi siyosiy partiyalar, kasaba uyushmalar, diniy va boshqa tashkilotlar erkinligini, o'zaro raqobatni ifodalaydi.